DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-99

УДК 336.011

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РАХІВНИЦТВА

PREREQUISITES FOR ESTABLISHMENT OF FINANCIAL ACCOUNTING

Лиштван Дмитро Ігорович
аспірант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-1104-6700

Lyshhtvan Dmytro
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті розкриті передумови виникнення фінансового рахівництва в світі та етапи його становлення. Розвинута фінансова система є ключовим елементом сучасної економіки, оскільки вона забезпечує ефективне розподілення капіталу, фінансування підприємств та інновацій, а також сприяє розвитку підприємництва та стимулює економічний зріст. Фінансове рахівництво виступає як каталізатор для розвитку інших галузей економіки та сприяє загальному прогресу суспільства. Доведено, що стрімкий розвиток фінансового рахівництва обумовлений зростанням році інформації у прийнятті ефективних рішень. Встановлено, що постійний моніторинг та удосконалення обробки інформації та її своєчасний аналіз сприятиме нарощенню фінансової стійкості підприємств. Метою статті є дослідження сутності категорії «фінансове рахівництво» та передумов її становлення в світі. В статті автор акцентує увагу на необхідності не лише збирання та обробки інформації, але і її ґрунтовному аналізу з метою забезпечення нарощення потенціалу розвитку підприємств.

Ключові слова: інформація, аналіз, обробка інформації, фінансове рахівництво.

The article is devoted to the research and generalization of the existing developments regarding the development and formation of financial accounting in the world. Attention is focused on the fact that the consideration of substantiated financial information is quite important, and is due to the presence of a significant number of challenges facing enterprises in modern economic conditions. Their minimization significantly depends on the reliability of the information that is taken into account in the decision-making process. The hierarchical component was considered and it was determined that financial accounting plays a significant role in ensuring the effective development of enterprises. The multiplicity of approaches and definitions regarding the interpretation of the essence of financial accounting is highlighted and its detailing is carried out. The main goal is to study the essence of the category "financial accounting" and the prerequisites for its formation in the world. In the research process, general scientific methods of scientific knowledge are used. In particular, scientific research methods are used: dialectics, abstract logic, analysis and synthesis. During the research, it was determined that the importance of financial accounting has increased significantly in recent years. This trend is due to the growing role of information and its availability for consumers. It is substantiated that the formulation of financial accounting definitions is important for the development of the economy and society as a whole. It directly affects the development and implementation of the company's financial strategy, which will contribute to the achievement of the general goals of the company's activities. The development of financial accounting and information technologies are interconnected and interdependent processes. Information technology makes financial services more accessible, faster and more efficient. They help manage risks, provide quick access to financial information and allow automation of many processes. Thus, information technologies play a key role in the development of the financial sector.

Keywords: information, analysis, information processing, financial accounting.

Постановка проблеми. Розвиток економіки сьогодні нерозривно пов'язаний з ростом ролі фінансової інформації, що стимулюється поширенням передових технологій, зростанням кількості напрямків що використовуються для поширення інформації і загалом збільшенням її доступності. Важливо враховувати, що інформаційна невизначеність, яка виникає внаслідок відсутності доступу до достовірної та зрозумілої інформації, може стати джере-

© Лиштван Д.І., 2024

лом численних ризиків. У практиці мінімізації фінансових та економічних ризиків зазвичай розробляються рекомендації на основі обмеженого доступу до інформації. Законодавство поділяє інформацію на відкриту та закриту, щоб забезпечити безпеку та захист конфіденційної інформації. Важливо збалансувати доступність інформації з необхідністю збереження конфіденційності та запобігання ризикам, пов'язаним з недостовірною інформацією. Мінімізації зазначених ризиків обумовлює необхідність інформування всіх учасників економічних відносин, забезпечення доступності до достовірних даних та забезпечення підвищення рівня їх фінансової грамотності. Одним із напрямів вирішення даної проблематики є забезпечення розвитку фінансового рахівництва, як інститути відкритої фінансової інформації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Інформація стала ключовим активом у сучасному світі, де швидкість доступу до неї та її якість можуть визначати успіх бізнесу та фінансову стійкість. Дослідження цього ресурсу дозволяє краще розуміти його вплив на економічну ситуацію та фінансову стабільність підприємств. Сред закордонних економістів питання дослідження інформації, як чинника фінансової та економічної стабільності знайшли своє відображення у працях С. Беннет, А. Брайян, К. Ерроу, М. Кастельс, Х. Клодт, Р. Ліндеман, Х. Найт, М. Портер, А. Раппопорт, А. Саймон, Дж.Стіглер, І. Фішер, В. Шарп, К. Шваб, К. Шеннон та інші.

Теоретичні та практичні засади дослідження інформаційної підсистеми, як складової фінансів були відображені в роботах таких відомих вітчизняних науковців як В. Андрущенко, В. Зимовець, А. Крисоватий, В. Мельник, В. Опарін, Т. Паєнтко, Ю. Пахомов, В. Федосов А.Чухно та інші.

Проте незважаючи на значну кількість наукових досліджень сутності інформаційного забезпечення економічного розвитку та його впливу на фінансову стабільність, існує потреба дослідження сутності фінансового рахівництва та його ролі у практиці розвитку економіки України в цілому тому поглиблення досліджень у зазначеному напрямку є актуальними.

Постановка завдання. Основною метою даного дослідження є розкриття сутності категорії «фінансове рахівництво», генезис її становлення та визначення факторів що безпосередньо на неї впливають.

Виклад основного матеріалу дослідження. Види діяльності, які існують в суспільстві, відображають його розвиток та спрямованість. На кожному етапі історії суспільства виникають нові види діяльності, які відповідають потребам сьогодення. Ці види діяльності можуть включати технологічні інновації, нові галузі бізнесу, культурні та соціальні зміни. Розвиток цих видів діяльності визначає подальший напрямок розвитку суспільства та його економіки. В останні роки спостерігається стрімкий розвиток інформаційного суспільства в зв’язку із розвитком передових інформаційних технологій, доступністю інформації та її прозорістю. В свою чергу це забезпечило практично необмеженого доступу до фінансової інформації суб’єктам господарювання, що в значній мірі сприяє мінімізації ризиків діяльності.

На сучасному етапі розвитку суспільства можна спостерігати зростання попиту на інформаційні продукти і послуги фінансового рахівництва. Це пояснюється зростанням складності фінансових операцій, швидкими змінами на фінансових ринках та загальним підвищенням інтересу до фінансової грамотності серед учасників економічних процесів. Тому, інформаційні продукти та послуги фінансового рахівництва стають все більш важливими для задоволення потреб сучасного суспільства.

Доступність до інформація є ключовим елементом успішної фінансової діяльності та сталого розвитку. Наприклад, публічна доступність фінансової звітності компаній дозволяє інвесторам та стейкхолдерам оцінити фінансовий стан підприємства та приймати обґрунтовані рішення щодо інвестування. Також, відкрита інформація про фінансові продукти та послуги допомагає споживачам зробити свідомий вибір, а також сприяє підвищенню довіри до фінансових установ. Тому, наявність відкритої інформації є важливим для забезпечення прозорості та ефективності фінансової системи.

Фінансове рахівництво виступає інформаційною підсистемою фінансів, воно притаманне для інформаційно розвинутого суспільства.

Фінансове рахівництво є системною діяльністю, у результаті якої в суспільстві з’являються інформаційні продукти і послуги, що надають користувачам потрібні їм відомості, але такі, що не належать до конфіденційної, службової і таємної інформації. Поняття «фінансове рахівництво» тотожне поняттю «фінансовий еккаунтинг», яке є українською транслітерацією англійського «financial accounting» [1].

У вітчизняну економічну науку термін «фінансове рахівництво» ввів Микола Бунге, який у 1890 році опублікував свою працю «Державне рахівництво і фінансова звітність Англії». Провівши ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду, він заклав теоретико-методичні основи фінансового рахівництва та розширив категоріально-понятєвий апарат у дослідженні даної проблематики.

Варто відмітити, що досить часто термін фінансове рахівництво ототожнюють із бухгалтерським обліком, хоча це зовсім різні категорії.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», бухгалтерський облік є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень [2].

Проте теромін «рахівництво» передбачає отримання користувачем у зручній та зрозумілій для нього формі актуальної інформації, отриманої в результаті аналізу та узагальнень. Більшість дослідників наголошують на спрямованості рахівництва саме на аналіз та інтерпретацію інформації, її подачу користувачам у зрозумілих і зручних формах. Belverd E. Needles характеризує рахівництво як процес, коли для підготовки потрібних даних, користувачі шукають причинно-наслідкові зв'язки в інформації, цікавляться трендами і результатами досліджень альтернативних проектів [3, с. 9].

Генезис становлення фінансового рахівництва обумовлений передумовами та процесами, що спричинили його появу.

Стрімкий розвиток корпорацій на початку XX століття, сприяв появі окремої складової фінансів, а саме фінансового менеджменту, що в подальшому підвищувало вимоги до фінансової інформації. Після кризи тридцятих років у фінансовому менеджменті посилилася увага щодо виживання корпорацій та підвищення їх ліквідності та платоспроможності, що висувало зовсім інші вимоги до фінансової.

На початку 1940-х років Американський інститут рахівників визначив дефініцію «рахівництво – як мистецтво запису, класифікації та узагальнення особливими методами та у грошовій формі операцій та подій (які хоча б частково мають фінансовий характер), а також подальша інтерпретація таких узагальнень» [4; 5]. Інформація, що враховували могла бути не лише фінансовою, а також враховувалася і та що лише дотично відносилася до фінансів, але мала безпосередній вплив при діяльності корпорацій.

У п'ятдесятих роках американський економіст Гаррі Марковіц сформулював основні положення теорії портфеля, що передбачала обробку великих масивів фінансової інформації для розрахунку дохідності та ризиків інвестицій, обчислення кореляційного зв'язку між ними [6, с. 75–79]. Що в котре підтвердило важливість достовірності інформації та її ефективного використання. Пізніше за свої дослідження Гаррі Марковіц став лауреатом Нобелівської премії.

Подальший розвиток економіки висунув нові вимоги до інформації, що обумовлено потребою у оптимізації джерел фінансування корпорацій та прийнятті обґрунтованих рішень щодо залучення інвестиційних ресурсів. В результаті суттєво змінилося визначення категорії рахівництво, і її почали розглядати як «забезпечення кількісної інформації про економічних суб'єктів, перш за все фінансову по суті, котра, як очікується, є корисною у прийнятті економічних рішень, тобто в обґрунтованому виборі з існуючих альтернатив» [7]. Так, на даному етапі відбулися суттєві зміни, щодо розуміння категорії «рахівництво», воно перетворилося на більш широке поняття, яке включало не лише техніку ведення обліку та класифікацію операцій, але і діяльність із надання послуг, висувалися зовсім інші вимоги до інформації, зокрема щодо її корисності у прийнятті рішень.

Одним із факторів, що суттєво вплинув на розвиток фінансового рахівництва в світі, було запровадження системи корпоративного управління (що сформувалася в Сполучених штатах Америки наприкінці вісімдесятих років). Її суть полягала у проведенні постійного моніторингу ведення бізнесу, контролю отриманих результатів та ефективністю менеджменту загалом на підприємстві. Ще одним рушійним фактором розвитку фінансового рахівництва стало запровадження вартісно-орієнтованого управління, що передбачало обробку значного масиву інформації, зокрема щодо фінансового стану корпорації.

Стрімке поширення Інтернету та формуванням Всесвітньої інформаційної мережі у 1990 році сприяв тому, що інформаційний обмін вийшов на принципово новий рівень – став глобальним, мобільним та охопив величезні обсяги інформації. Користувачі фінан-

сової інформації дістали можливість оперативно отримувати необхідні їм дані з різних джерел, що посилило конкуренцію на ринку послуг фінансового рахівництва. 1995 рік вважається роком появи глобального інформаційного банку, а отже, важливим етапом у розвитку інституту фінансового рахівництва. Тоді групою економічно розвинених країн була започаткована загальносвітова інформаційна мережа масового обслуговування економічних агентів на основі інтеграцій глобальних і регіональних інформаційно-телекомунікаційних систем, а також систем цифрового телебачення і радіомовлення, супутникових систем та іншим видів зв'язку. Така глобальна інформаційна інфраструктура постійно міняється, розширюючись, оновлюючись та стаючи доступнішою. Вважаємо, що фінансове рахівництво стрімко розвиватиметься насамперед у площині новітніх інформаційних технологій, генеруючи нові інформаційні продукти і послуги та удосконалюючи організацію й технології своєї діяльності [7].

Розвиток фінансового рахівництва є важливою основою становлення інформаційної економіки та інформаційного суспільства в цілому, принципи якого зафіксовані декларацією Женевського саміту ООН 2003 р. Документ констатував необхідність розвитку його інформаційних інститутів, визнання принципу пріоритетного характеру інформаційної складової суспільних відносин і обов'язковість розбудови інформаційної інфраструктури як основи забезпечення сталості економіки [8].

Ще одним свідченням важливості становлення і розвитку категорії фінансового рахівництва, був XVIII Всесвітній конгрес предстаників діяльності інформацйної підситеми фінансів, ключовими питаннями яківисвітлювалися були: комплексна звітність і сталий розвиток; тенденції ролі й обов'язків професійних бухгалтерів; висвітлення ділової інформації; управління і міжнародні стандарти; роль і проблеми доступу до інформації для малого і середнього бізнесу. Звітність має формалізуватися в інтегрованій звітності і включатиме не лише показники, що характеризують фінансовий стан і фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання, але й натуральні показники ефективності використання ним матеріальних і трудових ресурсів, інформувати користувачів звітностіпрорівеньсоціальноївідповідальності його власників [9].

В сучасних умовах фінансове рахівництво дійсно є ключовим елементом розвитку економіки та фінансів у багатьох країнах. Інформаційне суспільство впливає на швидкість та доступність фінансових послуг, сприяючи покращенню фінансової грамотності та забезпеченню більш ефективного управління фінансами. Це відображає загальні тенденції глобального розвитку та впливає на рівень економічного зростання країн. Фінансове рахівництво дійсно відіграє важливу роль у

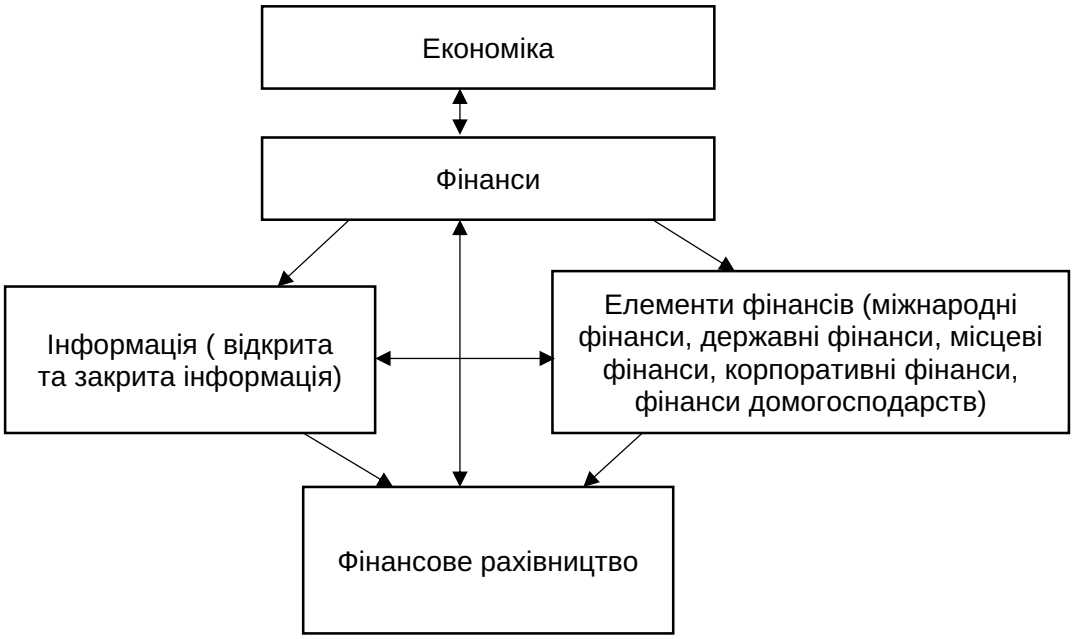

Рис. 1 Структурно-логічна схема місця фінансового рахівництва

Джерело: сформовано автором на основі [10]

всіх сегментах фінансів. У корпоративних фінансах воно допомагає підприємствам ефективно управляти своїми фінансами та ризиками. У державних фінансах воно сприяє плануванню та управлінню бюджетом країни. У місцевих фінансах воно впливає на фінансове становище місцевих урядів та органів самоврядування. У міжнародних фінансах воно відображається у валютних операціях, міжнародних інвестиціях та фінансовій стабільності. На фінансовому ринку фінансове рахівництво впливає на цінову динаміку та ліквідність ринку. У фінансах домогосподарств воно допомагає людям керувати своїми фінансами, планувати бюджет та інвестувати (рис. 1).

Висновки. Розвиток фінансового рахівництва та інформаційних технологій взаємопов'язані і взаємозалежні процеси. Інформаційні технології дозволяють зробити фінансові послуги більш доступними, швидшими та ефективнішими. Вони допомагають управляти ризиками, забезпечують швидкий доступ до фінансової інформації та дозволяють автоматизувати багато процесів. Таким чином, інформаційні технології відіграють ключову роль у розвитку фінансового сектору.

Сучасні підходи до рахівництва включають в себе не лише збирання та обробку фінансової інформації, але й анал7із, стратегічне планування, консультування та прийняття управлінських рішень. Рахівництво стало важливим інструментом для підтримки бізнесу та управління фінансами, а також для забезпечення фінансової стійкості та успішності підприємств. Рахівництво сьогодні відіграє значущу роль у наданні послуг та підтримці бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. Львів : Літопис, 2000. 318 с.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 р. N996-XIV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 20.04.2024).

3. Belverd E. Needles, Jr. Financial Accounting. Houghton Mifflin Company, Boston, USA. Third ed., 1989. 791 p.

4. Committee on Accounting Terminology. Accounting Terminology Bulletin N 1. New York: American Institute of Certified Public Accountants, 1953, p. 9.

5. Choi Ch. Information and Capital Flows Revisited: the Internet as a Determinant of Transactions in Fianacial Assets. Seoul, 2010. 43 p.

6. Markowits Harry M. Portfolio Selection. *Journal of Finance*. 1952, Vol. 7 (1). P. 71–91.

7. Basic Concepts and Accounting Principles Underlying Financial Statements of Business Enterprises. Statement of the Accounting Principles. New York. 1970, p. 40.

8. Рязанова Н. Інститут фінансового рахівництва інформаційного суспільства: сутність та сучасна парадигма розвитку. Монографія. Київ : КНЕУ, 2017. 337 с.

9. Декларація принципів. «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» (Женева, 2003 р.). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ 995_c57 (дата звернення: 20.04.2024).

10. Рязанова Н. С., Федосов В. М. Фінансове рахівництво як інформаційно-інфраструктурна підсистема сучасної макроекономіки. *Фінанси України*. 2017. № 1. С. 26–51.

REFERENCES:

1. Habermas Yu. (2000) Strukturni peretvorennia u sferi vidkrytosti: doslidzhennia katehorii hromadianske suspilstvo [Structural transformations in the field of openness: research on the civil society category]. Lviv : Litopys, 318 p. (in Ukrainian)

2. Pro bukhhalterskyў oblik ta finansovu zvitnist v Ukraïni. Zakon Ukraïny [About accounting and financial reporting in Ukraine]. Law of Ukraine dated 16.07.1999 No. 996-XIV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (accessed April 20, 2024)

3. Belverd E. Needles, Jr. (1989) Financial Accounting. Houghton Mifflin Company, Boston, USA. Third ed. 791 p.

4. Committee on Accounting Terminology. (1953) Accounting Terminology Bulletin N 1. New York: American Institute of Certified Public Accountants, p. 9.

5. Choi Ch. (2010) Information and Capital Flows Revisited: the Internet as a Determinant of Transactions in Fianacial Assets. Seoul. 43 p.

6. Markowits Harry M. (1952) Portfolio Selection. *Journal of Finance*. Vol. 7 (1), pp. 71–91.

7. Basic Concepts and Accounting Principles Underlying Financial Statements of Business Enterprises. (1970) Statement of the Accounting Principles. New York. P. 40.

8. Ryazanova N. (2017) Instytut finansovoho rakhivnytstva informatsiĭnoho suspilstva: sutnist ta suchasna paradyhma rozvytku [Institute of financial accounting of the information society: essence and modern paradigm of development]. monohrafiia [a monograph]. Kyiv: KNEU. 337 p.

9. Deklaratsiia pryntsypiv. «Pobudova informatsiĭnoho suspilstva – hlobalne zavdannia u novomu tysiacholitti» [Declaration of principles. “Building an information society – a global task in the new millennium”] (Geneva, 2003). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ 995_c57 (accessed April 20, 2024)

10. Ryazanova N. S., Fedosov V. M. (2017) Finansove rakhivnytstvo yak informatsiĭno-infrastrukturna pidsystema suchasnoï makroekonomiky [Financial accounting as an information infrastructure subsystem of modern macroeconomics]. *Finances of Ukraine*. No. 1. P. 26–51.